

2021-02-18

LUNDS
UNIVERSITET

Språk- och litteraturcentrum

Yttrande över Institutets för språk och folkminnen
”Handlingsplan för bevarande av de internationella
minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romska”

Språk- och litteraturcentrum (SOL) konstaterar att handlingsplanen är välformulerad och överskådlig. SOL begränsar sig i sitt yttrande nedan till de delar som rör minoritetsspråket jiddisch för vilket Lunds universitet har nationellt ansvar sedan 2006, samt i någon mån romska där SOL har betydande kompetens. SOL har följt det arbete som lett fram till handlingsplanen och deltagit aktivt i delar av det arbete som berört jiddisch. Vi konstaterar att de resultat som presenteras i slutrapporten väl harmonierar med de preliminära slutsatser som dragits under förarbetet.

SOL ställer sig således positiv till förslag om en utvidgning av det språkvårdande arbetet inklusive arbete med uppbyggnad av språkbank och inrättande av ett språkcentrum för jiddisch enligt de förslag som presenterats 2019 (avsnitt 2.1, 2.4 och s. B3:3). SOL emotser ett nära samarbete med ett framtida språkcentrum för jiddisch, bland annat i form av ömsesidigt berikande och stärkande utbyte kring språkvård, forskning och utbildning.

Språk- och litteraturcentrum instämmer också i behovet av forskning i de nationella minoriteternas språk och språkrevitalisering i Sverige och därmed behovet av långsiktig kompetens och starka forskningsmiljöer med forskare som behärskar språken (s. 29). SOL tillstyrker därför förslaget om en garanterad stabil basbemanning och långsiktig stabil finansiering av forskning och utveckling som inte belastar de enskilda lärosätena (avsnitt 3.6, och s. B3:7). SOL bedriver undervisning i jiddisch från nybörjarnivå till avancerad nivå. Utöver den avräkning av utbildningsproduktionen inom ämnet som görs mot takbeloppet har Lunds universitet avsatt ytterligare 900 tkr per år. Dessa medel har möjliggjort en bemanning omfattande en docent på heltid. Att undervisningen vilar på en enda person innebär såväl sårbarhet för ämnet som svårighet att ge tillräcklig bredd. SOL har därtill, i och med regleringsbrevet för 2021, för första gången erhållit resurser för att bygga upp utbildning och fortbildning av modersmålslärare i jiddisch och utveckla läromedel för ändamålet. Satsningen sker inom ramen för den omfattande kompetensuppbyggnad inom modersmålsundervisning och ämnesdidaktik som SOL genomfört de senaste åren och för vilken samarbete etablerats med kommuner i regionen. SOL har också börjat sondera möjligheterna att utvidga

nuvarande samarbete inom ramen för judiska studier till att även omfatta utbildning på doktorandnivå med jiddisch som en möjlig specialisering. Med de nya medel som tillskjutits 2021 kan SOL rekrytera ytterligare en lärare i jiddisch, närmare bestämt med ämnesdidaktisk kompetens. För verklig stabilitet och bredd skulle ämnet dock behöva anställa forskande lärare med såväl språkvetenskaplig som litteraturvetenskaplig inriktning utöver ovan nämnda ämnesdidaktiska kompetens, således en minsta bemanning om tre lärartjänster. Bara då kan ansvar för utbildning i, och revitalisering av, såväl litterärt som språkligt kulturarv långsiktigt säkerställas. SOL instämmer vidare i att denna utbildning bör omfatta kursgivning inom genrespecifik terminologi, översättning och lärarfortbildning (s. B3:7).

SOL ställer sig positiv till att nationellt minoritetsspråk blir nytt ämne i grundskolan och att möjlighet ges att läsa nationella minoritetsspråk som språkval från årskurs 6. En förutsättning, särskilt avseende jiddisch, är att kravet på att modersmållärare i nationella minoritetsspråk ska ha språket som modersmål för att bli behöriga att undervisa i ämnet modersmål tas bort. (avsnitt 3.4.2 och s. B3:6). En sådan ändring är en naturlig följd av att det för nationella minoritetsspråk inte finns krav på att språket ska talas i hemmet eller att eleven ska kunna språket för att delta i modersmålsundervisning (s. 26). Språket undervisas således både som nybörjarspråk och som traditionellt modersmål. SOL välkomnar också förslaget ”att modersmålsundervisningen blir ett eget ämne och att undervisningstiden regleras till en omfattning som möjliggör för eleverna att utvecklas språkligt.” (s. 26, B2:28). Vidare menar SOL att det är viktigt att elever även senare under sin skoltid kan påbörja studier i ett nationellt minoritetsspråk. SOL välkomnar därför förslaget att införa språken som valmöjlighet bland övriga moderna språk steg 1-7”. (s. 28, B2:31, B3:6). Handlingsplanen föreslår därtill att LU ska inrätta en grundlärarutbildning i jiddisch (s. B3:8). SOL ser mycket positivt på att ambitionsnivån för jiddisch är hög och utesluter inte en framtida utbyggnad av lärarutbildningen i jiddisch. LU bedriver inte grundlärarutbildning i något ämne, men SOL kan givetvis bidra med den ämnesdidaktiska undervisningen inom ramen för ett samarbete inom Lärosäten Syd. Av de fakta som presenteras i handlingsplanen framgår dock att studentunderlaget för en sådan utbildning i dagsläget kan förväntas vara litet. Under läsåret 2018/19 läste åtta elever jiddisch som modersmål i grundskolan. 12 var berättigade. Läsåret 2016/17 läste ingen elev jiddisch som modersmål på gymnasiet. Modersmål ger inte meritpoäng och enbart elever med betyg från åk 9 eller goda förkunskaper kan läsa modersmål på gymnasiet. Att läsa modersmål som nybörjarspråk är inte möjligt. Isaf anger bristen på behöriga lärare som en delförklaring (s. 26ff., B2:28). Kort formulerat kräver lärarutbildning studentunderlag och studentunderlag förutsätter såväl lärare som kurser inom den svenska skolan. Med tanke på att LU först nu, femton år efter att ha fått nationellt ansvar för jiddisch, har beretts ekonomiska möjligheter att påbörja uppbyggnaden av kompetensutveckling för lärare i minoritetsspråket jiddisch i den svenska skolan är vägen till regelrätt lärarutbildning alltså tämligen lång. Läsåret 2018/19 fanns i Sverige en enda modersmållärare i

jiddisch med pedagogisk högskoleexamen (s. B2:33). Behovet av särskilt riktad pedagogisk fortbildning till modersmållärare är tydligt (s. 31f.; B3:8). SOL stöder därmed förslaget (s. B3:7) att ge modersmållärare möjlighet att läsa in behörighetsgivande kurser. Särskilda resurser bör anslås för ändamålet och Skolverkets uppdrag rörande uppdragsutbildningar bör utökas till att inkludera samtliga nationella minoritetsspråk (avsnitten 3.6, 4.2 och s. B2:33f., B3:8). SOL stöder vidare förslaget "att inte enbart språkstudier utan även studier i språkdidaktik med inriktning mot modersmålsundervisning bör vara behörighetsgivande för en legitimerad lärare med ett annat modersmål än svenska" (s. B2:34, B3:6). Det första steget är taget genom den pågående uppbyggnaden av kompetens inom modersmålsundervisningen inklusive ämnesdidaktik specifikt för jiddisch som modersmål och som nybörjarspråk. SOL uppfattar att denna utbildning i en relativt snar framtid ska kunna användas som kompletterande utbildning för lärare med såväl grundlärarexamen som ämneslärarexamen i svenska skolan. Först därefter, när antalet aktiva lärare i jiddisch i den svenska skolan möjliggjort ett större elevunderlag – och därmed potentiellt studentunderlag – kan förutsättningar finnas för inrättande av ämnet jiddisch som en regelrätt del av lärarutbildningen. I ett inledande skede är det således av vikt att lärare med behörighet i andra ämnen som talar ett nationellt minoritetsspråk, som föreslås, ges möjlighet att få behörighet i sitt nationella minoritetsspråk (s. 31).

Avslutningsvis ställer SOL sig positiv till förslaget att utvidga undervisning i romska till ytterligare ett universitet och ser en lokalisering till LU som naturlig av såväl geografiska som kompetensmässiga skäl. Vid SOL verkar idag Gerd Carling som är en av landets främsta forskare inom romani i Sverige och medförfattare till den prisbelönade "Ordbok över svensk romani" och författare/medförfattare till ett flertal av de svenska läroböcker i ämnet som används idag. SOL ser framför allt ett ökande behov av kompetens och undervisning i romska dialekter som talas i andra länder i Europa jämte forskning rörande de språkmöten som uppstår genom ett ökande antal migranter med olika romska dialekter som modersmål. Utbildning i romska vid LU skulle vidare utgöra ett naturligt komplement till lärosätets undervisning i rumänska.

SOL ställer sig också positiv till en utbyggnad av redan etablerat samarbete med Tolk- och översättarinstitutet vid Stockholms universitet, exempelvis i form av utbildning av tolkar och översättare i romska och jiddisch (s. B3:9).

För styrelsen
Maria Persson
Prefekt